

VÍZKELETI LÁSZLÓ

A 2016/2017-ES TANÉV A SZÖVEGÉRTÉS ÉVE

Szlovákia oktatásügyi minisztere, Peter Plavčan a 2016/2017-es tanév legfőbb céljaként az értő olvasás készségének fejlesztését tűzte ki annak érdekében, hogy a PISA-felmérésen (Programme for International Students Assessment – nemzetközi tanulói tudásszintmérő program) a hazai diákság az átlagnál jobb eredményeket érjen el.

A PISA meghatározása szerint a szövegértés „az írott szövegek megértése, felhasználása és az ezekre való reflektálás, illetve a velük való elkötelezett foglalkozás képessége annak értelmében, hogy az egyén elérje céljait, fejlessze tudását és képességeit, és hatékonyan részt vegyen a mindennapi életben” (Národná správa OECD PISA SK, 2009, 3; saját fordítás).

Az olvasás elengedhetetlen az egyén kulcskompetenciáinak, mindenekelőtt a tanulás kompetenciájának fejlesztéséhez. A modern technika által kifejlesztett módszerek és eszközök ellenére még mindig az olvasás maradt a tudás megszerzésének és bővítésének alapvető stratégiájaként. A fenti jellemzőket is figyelembe véve fontosnak tartjuk a diákok olvasási készségének fejlesztését, ami a legújabb kutatások szerint kritikusnak mondható. A felmérésekről szóló anyagot a Szlovák Köztársaság kormánya tudomásul vette, és az Oktatásügyi Minisztérium mellé rendelt egy koordinációs bizottságot. Ennek fő feladata olyan nemzeti stratégia kidolgozása, melynek köszönhetően a ránk váró PISA 2018-as felmérésen a szlovákiai diákok olvasási készségükben felülmúlják az OECD államok átlagát.

Az olvasás szorosan összefügg a szövegértéssel. Gósy Mária szerint az olvasási folyamat két fő részre osztható: az első rész a vizuális élmény alapján a betűsorok megfejtése (szavak, szószervezetek, mondatok megértése), a második rész a megértés – a morfológiai

szerkezet jelentéssel való azonosítása (Gósy, 1998, 175). A meghatározás alapján az olvasást dekódolási mechanizmusnak is nevezhetjük, a szavak és a mondatok olvasásakor megtörténik a tartalom felismerése. Az olvasás képessége információszerző, tudásbővítő és élményszerző funkcióval jellemezhető. Ez a szemlélet olvasható a PISA-felmérések meghatározásában is: „írott szövegek megértése, felhasználása (...) annak érdekében, hogy az egyén elérje céljait, fejlessze tudását és képességeit, és hatékonyan részt vegyen a mindennapi életben” (Csíkos, 2006, 178).

Az olvasott szöveg megértése több tényező függvényében valósul meg. Megfigyelve a mai kor diákságát, arra a következtetésre jutunk, hogy gyakran fordul elő olvasási zavar, illetve diszlexia. A kutatások több hibát is kimutatnak:

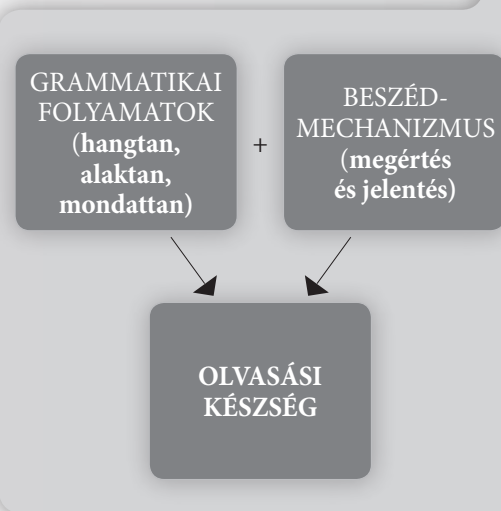
- megértési zavar
- olvasói rutin hiánya
- nem megfelelő olvasástanítás.

Az olvasás nagyon összetett folyamat, nyelvtani és kognitív funkciók összekapcsolása teszi lehetővé az információk feldolgozását. Az olvasási folyamatot különböző modellekkel próbálják szemléltetni. Többféle modell ismeretes, a legtöbb közülük a vizuális dekódolástól az olvasottak megértéséig szemlélteti az olvasás, illetve a megértés folyamatát. Valamennyi ábra az írott nyelv tanulásának és megértésének két szakaszát különbözteti meg:

- szimbólumok (betű, szó, mondat) felismerése
- a szimbólumokhoz társított jelentés.

A nyelvészek közül először Leonard Bloomfield 1942-ben jelentette ki, hogy az olvasás tanulásában a grammatikai folyamatoknak kiemelkedő jelentősége van. Az olvasás tanulásának elsődleges feltétele a megfelelő anyanyelvi tudás. A tanulásban továbbá

a beszédnek és a beszédmegértésnek van lényegi szerepe. Ezt a folyamatot a következő ábrával szemléltethetjük:

Az értő olvasás tudatos alkalmazása az iskolai oktatás részét kell, hogy képezze. Ha megfigyeljük az érettségi vizsgák alakulását, akkor láthatjuk, hogy a nyelveknél már régóta a tesztelek részét képezik az értő olvasáson alapuló feladatok. Éppen ezért a tudatos értő olvasás tanítása a pedagógusok elsődleges feladatai közé tartozik. Mit is jelent az értő olvasás? A vizuális dekódolás (betű-hang kapcsolatának felismerése) tudatos alkalmazása, a mentális lexikon aktiválása, grammatikai jegyek felismerése és mindezek jelentéssel való párosítása (Gósy, 2008, 3).

Az írott és a beszélt nyelv közt összefüggések találhatók. A hangzó beszéd feldolgozása a hallással kezdődik, s ennek párhuzamos folyamata a látás – az írott szöveg felismerése. A megértés, a felismerés teszi lehetővé a szöveg dekódolását. Adamikné Jászó Anna szerint a beszélt hangsor szavakkal való azonosítása, valamint a grammatikai-szintaktikai struktúrák azonosítása teszi lehetővé a megértést. Megállapíthatjuk, hogy az olvasási készség két fő

PÓCS ZSUZSA

szegmense a grammatika és a jelentés (Adamikné, 2003, 42–58).

Az olvasás egy komplex folyamat. A nyelvészeti és módszertani kutatások szerint az olvasástanítás szoros kapcsolatban áll az anyanyelvvvel, annak struktúráival, grammatikai jellemzőivel, nyelvi hasonlóságokkal és különbözőségekkel (vö. Józsa, 2006). A tanulási folyamatok alapját az olvasás képezi. Ez a mechanizmus nem korlátozódik az alapiskolára, hanem középiskolai osztályokban is folytatni kell, mégpedig az értő olvasás gyakorlásával. A gyakorlott olvasó képes a beszéd folyamat során a tudatos javításra, önmegfigyelésre és reflektálásra, sőt tudja választani a fontos és a nem fontos információkat. Éppen ezért tudnunk kell, hogy tanulóink milyen szinten ismerik a leggyakoribb 5000 szót, melyet az olvasáskészség kritikus szókészletének nevezünk (vö. Adamikné, 1990).

A szövegértés éve van. Minden pedagógus feladata, hogy felmérje diákjai olvasási technikáját, javítson azon akár szövegértő feladatok kreatív alkalmazásával. A szöveg felismerése, megértése és átélése, a szavak jelentéssel való párosítása pozitívan hozzájárul a tanulás technikájának javításához. Olvasással nemcsak a szó-készletünk, ismereteink bővülnek, hanem személyiségünk is fejlődik.

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM:

- ADAMIKNÉ JÁSZÓ A.: *A magyar olvasástanítás története*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1990.
- ADAMIKNÉ JÁSZÓ A.: *Csak az ember olvas*. Tinta Kiadó, Budapest, 2003.
- CSÍKOS CS.: *Nemzetközi rendszerszintű felmérések tanulmányai az olvasástanítás számára*. Dinasztia Tankönyvkiadó, Budapest, 2006.
- GÓSY M.: „Az olvasásértéssel függősége a vizuális információ sajátosságaitól”. In: Zoltán András (szerk.): *Köszöntő könyv Péter Mihály 70. születésnapjára*. ELTE, Budapest, 1998.
- GÓSY M.: „A szövegértő olvasás”. *Anyanyelv-pedagógia*, 2008/1. <http://www.anyanyelv-pedagógia.hu/cikkek.php?id=25> (letöltve: 2016. szeptember 15.)
- JÓZSA K. (szerk.): *Az olvasási képesség fejlődése és fejlesztése*. Dinasztia Tankönyvkiadó, Budapest, 2006.
- Národná správa OECD PISA SK 2009: http://www.nucem.sk/documents//27/medzinarodne_merania/pisa/publikacie_a_diseminacia/1_narodne_spravy/N%3%A1rodn%C3%A1_spr%C3%A1va_PISA_2009.pdf
- www.minedu.sk (letöltve: 2016. szeptember 18.)

SZAKMAILAG ELISMERT, IDEGRENDSZERT FEJLESZTŐ MOZGÁSTERÁPIÁK: ALAPOZÓ TERÁPIA

Létezik egy emberre jellemző mozgáslépcső, amin a normális fejlődési ütemben haladó gyerekek a fejlődésük során keresztülmennek. Minden mozgásfajtaéhoz, mozgáslépcsőhöz egy vagy több agyi terület érése, beérlelése kapcsolódik. A mozgás által jutnak el azok az ingerületek az agyba, melyek kiépítik azt az idegrendszeri hálózatot, amely szükséges egy konstruktív, sikeres élet leéléséhez. Ha a mozgásfejlődés során ebből a mozgássorból kimaradnak elemek, vagy nem az egymásra épülés sorrendjében történik a továbblépés, akkor a gyermekeknél fennáll a veszélye annak, hogy a későbbiek során idegrendszeri éretlenségből fakadó tanulási és életvezetési problémáik lesznek. Az idegrendszer érettségének/éretlenségének az állapota szerencsére nem állandó. Az esetleges éretlenségeket, deficiteket bizonyos fejlesztő, terápiás eljárásokkal a megfelelő életkorban (minél korábban) igen hatásosan lehet korrigálni. Erre a korrekcióra, felzárkóztatásra az egyik legmegfelelőbb módszer az Alapozó Terápia.

Az **Alapozó Terápia** elméleti hátterének alapjait Carl Henry Delecató ideggyógyász és kaliforniai idegsebész kollegája dolgozta ki. Kutatásokkal igazolták, hogy az anyanyelvi készséghiányos gyermekek idegrendszerének fejlettsége elmaradott, éretlen, rosszul szervezett. Ennek okaként a mozgásbeli elmaradást feltételezték. A Delecató-módszert Magyarországon először Kulcsár Mihályné fejlesztő pedagógus használta óvodás korú gyerek fejlesztésére. Dr. Marton Dévényi Éva ideggyógyász és munkatársai ezt a módszert tovább elemezve, továbbfejlesztve kidolgozta az Alapozó Terápiát. A terápia eredetileg az anyanyelvi készséghiány kezelésére irányult. Majd a terápia továbbfej-

lesztése, kibővítése több területen használható, idegrendszeri érést megalapozó módszert hozott létre.

AZ ALAPOZÓ TERÁPIA EGY KOMPLEX FEJLŐDÉSTANI SZEMLELETŰ FEJLESZTŐ TERÁPIA (MARTON-DÉVÉNYI, 2009)

Ez a terápiamódszer egy komplex, mozgásfejlesztésen alapuló motoszenzoros típusú idegrendszeri fejlesztő terápiát foglal magába, amely során a gyermeknél újraindítják az emberi fejlődéstani mozgássorozatot, mintegy még egyszer „belökvé” az agy fejlődésbeli lehetőségét. A gyermeket a terápia során igen magas fokú mozgásügyességig juttatja el.

Az alapozó terápia lényege az idegrendszeri érés elősegítése. Az emberi idegrendszer egymásra épülő érési szakaszainak mozgásos megjelenései a kúszás, mászás, felülés, járás stb., ám ezekkel párhuzamosan és ezektől el nem választhatóan (mondhatni, az idegpályák bejárásával) fejlődnek ki az úgynevezett kognitív képességek és készségek: a figyelem, felfogás és emlékezet, azaz a tanulás alapvető készségei.

Gyakran előfordul, hogy a mozgásos érés valamelyik szakasza túl gyorsan vagy túl lassan zajlik le, vagy akár teljes egészében kimarad. Ez az adott pillanatban ugyan nem tűnik nagy problémának, sőt a szülő talán észre sem veszi, ám pár évvel később, általában az iskolába kerülés környékén a mozgásfejlődés korábbi zavara iskolai rész-képesség-zavar formájában jelentkezhet: a gyerek nem tud az elvárt ideig és intenzitással figyelni; nem sikerülnek a betűk megformálásához szükséges finommotoros mozgások; nem megy a szám- és mennyiségfogalmak megértése; problémát okoz a tábláról másolás (másik síkban gondolkodás), stb.